

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI

*Jizzax tumani xalq ta'limi muassasalari faoliyatini
metodik ta'minlash va tashkil etish bo'limiga
qarashli 11 – umumta'lim maktabi
Boshlang'ich sinf o'qituvchisi
Mo'minova Gulnozaning
3-sinf tabiatshunoslik fanidan “Yovvoyi hayvonlar”
mavzusida tayyorlagan bir soatlik dars*

ISHLANMASI

TARJIMAI HOL

Mo'minova Gulnoza Aliyevna 1978 yil 12-oktabrda Jizzax viloyati , Jizzax shahrida ziyoli oilasida tug'ilgan .

1985 yil Jizzax tumaniga qarashli 4-sonli o'rta maktabni 1-sinfiga qabul qilindi va 1995 yilda shu maktabni imtiyozli attestat bilan bitirdi. 1999 yilda Jizzax Davlat pedagogika institutining "Boshlang'ich ta'lim" fakultetiga o'qishga kirib , 2004 yilda tamomladi.

Oliygohta sirtidan o'qiganligi sababli shu yillardan boshlab Jizzax tumaniga qarashli 11-son umumta'lim maktabida boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi vazifasida o'quvchilarga ta'lim tarbiya berib kelmoqda .

TAQRIZ

Mo'minova Gulnozaning "Tabiatshunoslik" fanidan "Yovvoyi hayvonlar " mavzusidagi dars ishlanmasi DTS asosida davr talablariga mos holda yozilgan .

Dars ishlanmada darsning texnologik xaritasini , vaqt taqsimotini belgilab chiqqan .

Oqituvchi o'quvchilarning yosh xususiyatlarini ,qiziqishini inobatga olgan holda ,IPT va AKT lardan o'tilgan mavzularni so'rash , yangi mavzuni mustahkamlashda foydalanishna yo'lga qo'ygan .

3-sinflar uchun mo'ljallangan "Tabitshunoslik" fanidan "Yovvoyi hayvonlar" mavzusidagi dars ishlanmasi yosh o'qituvchilar uchun metodik qo'llanma do'lib xizmat qiladi .

JTXTMFMT va TEB metodisti :
B.s.I.B.M:

Ahrorqulova J.
Hakimova N.

Fan:Tabiatshunoslik 3-sinf

Mavzu: Yovvoyi hayvonlar.

Tayanch soʻzlar:yovvoyi hayvonlar ,yirtqich hayvonlar ,sher,arslon, yoʻlbars,ayiq, boʻri ,oʻtxoʻr hayvon, fil ,tuya, jirafa.

Mavzuning qisqacha taʼrifi : (DTS ga muvofiq).

Mavzuda hayvonot dunyosi, yovvoyi hayvonlar va ularning yirtqich hamda oʻtxoʻr turlari , ularning hayot kechirish tarzlari haqida fikr yuritiladi .

Oʻquv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi

Metod: Suhbat ,koʻrgazmalilik ,klaster usuli , “ Meni tushun “ , tarqatmalar , krossvord ,tezkor savollar , topishmoq .

Forma : savol-javob,yakka tartibda ishlash , jamoa bilan ishlash

Vositalar: Rasmlı koʻrgazmalar , video lavhalar , bukletlar, oʻyinchoqlar.

Nazorat : Ogʻzaki nazorat , savol-javob orqali oʻz-oʻzini va boshqalarni nazorat qilish .

Baholash: Ragʻbatlantirish:

5 ball- lola ,

4 ball- chuchmoma ,

3 ball- boychechak

Guruh va yakka tartibda baholash .

DARSNING MAQSAD VA VAZIFALARI

1.Taʼlimiy: Oʻquvchilarga yovvoyi hayvonlar haqida maʼlumot berish. Yirtqich va oʻtxoʻr hayvonlar haqida bilimlarni kengaytirish.

2.Tarbiyaviy: Oʻquvchilarga hayvonot

Taʼlimiy savol:

- 1.Yovvoyi hayvonlarga qanday hayvonlar kiradi?
- 2.Qaysi hayvonlarni yirtqich hayvonlar deymiz ?
- 3.Oʻtxoʻr hayvonlarga misollar keltiring .

Tarbiyaviy savol:

dunyasini asrash haqida Ma'lumot berish.Hayvonot dunyasini muhofaza qilishga o'rgatish. 3.Rivojlantiruvchi: O'quvchilarni tabiat qonunlari va hayotiy qoidalar bilan tanishtirish.	1“Qizil kitob” nima ekanini bilasizmi? 2.Nima sababdan yo'qolib borayotgan hayvonlar “Qizil kitob”ga kiritildi ? Rivojlantiruvchi savol Yovvoyi tabiat qoidalarini bilasizmi ?
--	--

KUTILAYOTGAN NATIJA	
Dars yakunida o'quvchi biladi (Bilim) O'quvchilar dars davomida yovvoyi hayvonlar va ularning hayot tarzlari haqida bilimga ega bo'ladilar.	Aysi savollar beriladi : 1.Yovvoyi hayvonlarga nimalr kiradi ? 2.Yovvoyi hayvonlar qanday hayot kechiradilar?
Dars yakunida o'quvchi tushunadi (Ko'nikma) O'quvchilar yovvoyi hayvonlarni muhofaza qilish , ularni nobud bo'lishi , yo'qolib ketishini oldini olish ko'nikmasi hosil bo'ladi.	Beriladigan savollar: 1.Tabiat qo'roqxonalarini haqida bilasizmi ? 2.”Zomin qo'riqxonasi”da bo'lganmisiz?
Dars yakunida o'quvchi bajara oladi(malaka) O'quvchilar yovvoyi hayvonlar va ularning turlariga ta'rif bera olishlari kerak .	Beriladigan savollar: 1.Qanday hayvonlar yirtqich hayvonlar deyiladi ? 2.O'txo'r hayvonlarga nimalar kiradi ?

DARS JARAYONI VA BOSQICHLARI			
Ishning nomi	Bajariladigan ish mazmuni	Metod	Vaqt
1- bosqich Tashkiliy qism	1.Davomatni aniqlash;	Savol-javob	2 min
	2. Ona tabiat haqida suhbat;	Slayd	5 min
	3.Guruhlarga bo'lish	Savol-javob	5 min
2- bosqich O'tilgan mavzularni mustahkamlash	“O'simliklar dunyosi “ bo'limi yuzasidan o'quvchilar egallagan BKMLarni aniqlash	Tezkor savol-javob O'z-o'zini tekshirish	5 min
3-bosqich Yangi mavzu	1.Yovvoyi hayvonlar haqida umumiy ma'lumot berish;	O'yinchoq hayvonlar	3 min

bayoni	2.Yirtqich hayvonlar haqida tushuntirish; 3.O'txo'r hayvonlar haqida bilish	Slayd	4min 4 min
	Guruhlarda savol-javob usulida ishlash	“Hayvonot bog'iga sayohat” o'yinidan foydalanish	10 min
5-bosqich Dars yakuni baholash.	Guruhlarning ballarini jamlash, faol guruh va faol o'quvchilarni rag'batlantirish	Rag'batlantirish	5 min
6-bosqich Uy vazifasi	“Yovvoyi hayvonlar “ mavzusini o'qish va gapirib berish	Og'zaki topshiriq	2 min

I. Mavzu :” Yovvoyi hayvonlar “.

II. Darsning maqsadi:

a)Ta'limiy maqsad : O'quvchilarga hayvonot dunyosi haqida umumiy ma'lumot berish. Yovvoyi hayvon turlari va ularning hayot kechirish tarzlari haqida tushuncha berish ;

b)Tarbiyaviy maqsad :Hayvonot olamini muhofaza qilish .Yovvoyi hayvonlarning yo'qolib borayotgan turlari haqida , uning sabablari haqida tushuntirish.

d)Rivojlantiruvchi maqsad : Mavzuni yoritish orqali hayvonot olami , yovvoyi hayvonlarning hayot tarzlarini o'rgatish .

III.Darsning turi : Yangi bilim berish .

IV.Darsning uslubi: Suhbat, savol-javob, ko'rgazmalilik, aqliy hujum, “Klaster”, ”O,z-o'zini tekshirish” usullari /

V.Darsning jihozi: Darslik , rasmlar, ko'rgazmalar,o'yinchoq hayvonlar AKT

VI.Tashkiliy qism : o'quvchilar bilan salomlashish;

Davomatni aniqlash;

Ob-havo haqida so'rash

Hozirgi dars: TABIATSHUNOSLIK.

■ Tabiatni ardoqlash

■ Barchaning teng burchidir

■ Uni asrab-avaylash

■ Vijdonlilar ishidir.

O'qituvchi:

- Aziz o'quvchilar , tabiatshunoslik darsida biz nimalarni o'rganamiz?

O'quvchilar:

- Tabiatda suvning uchrashi va ahamiyatini;
- Tabiatda havoning tarkibi va ahamiyatini ;
- Yer yuzasidagi foydali qazilmalarni uchrashi;
- Tuproqning tarkibi v uning ahamiyatini;
- O'simliklar dunyosi va uning ahamiyatlarini;
- Hayvonot dunyosi haqida:
- Tabiat va inson salomatligi haqida ;
- Insonlarning tabiatga ta'siri haqida organamiz.

Tezkor savollar:

- 1.Tabiatda suv necha xil holatda uchraydi?- (3 xil)
- 2.Suvning qattiq holati ?- (muz)
- 3.Biz nafas oladigan havo ? – (kislorod)
- 4.Eng qimmat metal ? – (oltin)
- 5.Qurilishda bezak uchun ishlatiladigan tosh (marmar)
6. O'rmonlardagi asosiy o'simliklar ? (daraxtlar)
- 7.Na'matak qanday o'simlak ? (buta)
8. Ayollar uchun eng yaxshi sovg'a ? (gul)
9. Ona tabiat tayanchi ? (suv)

O'qituvchi :

Darsimizni qiziqarli va o'quvchilarning faolligida tashkil qilish maqsadida o'quvchilarni uch guruhga bo'lib olamiz. Guruhlarga nom berishdan oldin har guruhdan bittadan o'quvchini chaqiramiz . Ular guruhlari ushuni nom tanlab , qolgan guruhlarga shu nomga mos keladigan topishmoq bilan murojaat qiladilar . Qolgan guruhlar topishmoqning javobini topib , ularning guruhlari qanday nom bilan atalganligini topadilar .

To'g'ri javoblar uchun rag'bat kartochkalar beriladi .

(O'qituvchi rag'bat kartochkalarini tanishtiradi)

1-guruh ; Uzun – uzun iz ketdi,

Uzun bo'yli qiz ketdi. (Suv)

2-guruh: Shatir-shutur etadi,

Yerni cho'qib ketadi. (Yomg'ir)

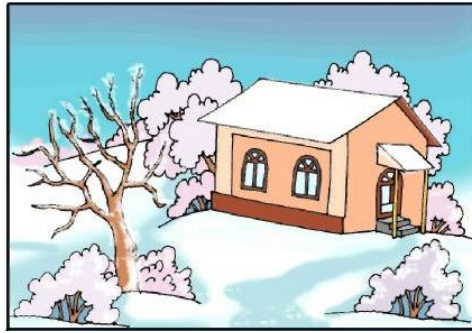
3-guruh:Qozon emas ,qaynaydi,

Qishin-yozin tinmaydi. (Buloq)

(Topishmoqlarning javobini topgan o'quvchilar rag'batlantirilib, guruhlarning nomlari belgilab olinadi).

Sana , yangi mavzu doskaga yoziladi .

1)Atrof oppoq qor, butun tabiat uyquda , bolajonlar qiyqirishib qor o'ynashyapti. (Qish)

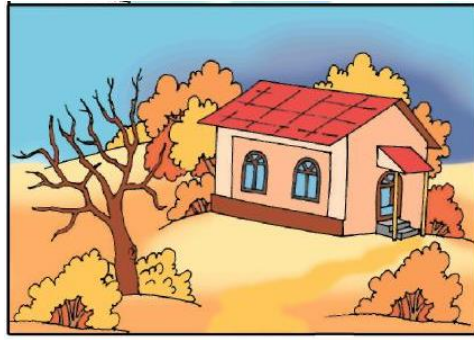
2)Uyquga to'ygan daraxtlar sekin kurtak yozmoqda , yerga quloq solsangiz yoqimli shildiragan ovoz eshitasiz. Mehnatkash chumolilar ham qimirlab qolgan . (Bahor) 2- slayd

3)Kun bo'yi o'ynab charchab ,yaqindagina uxlagan edik, darrov tong otib qolgandek go'yo. Qani endi muzdekkina anhor suvida maza qilib chomilsak. (Yoz) 3- slayd.

- Qaysi fasl qoldi ? – (Kuzgi hodisalar umumiy eslab o'tiladi)4-slayd.

O'qituvchi :

- Hozir o'lkamizda ayni qish pallasasi .Ob-havo sovuq, osmonni bulut qoplagan.

VII. O'tilgan mavzuni mustahkamlash :

Biz o'tgan darsda qanday mavzu o'tgan edik ?

- Tut daraxti . Ipak qurti .

a)O'quvchilarning mavzu yuzasidan egallagan bilimlarini va ehtiyojlarini aniqlash maqsadida guruhlariga krossvord beriladi :

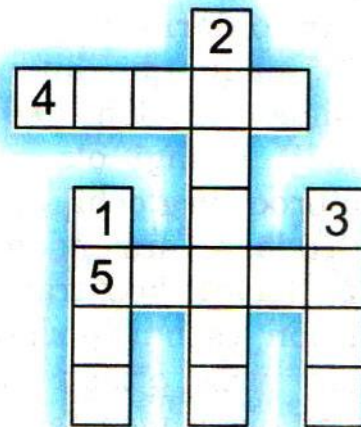
Krossvord

Bo'yiga:

1. Pilladan olinadigan mahsulot.
2. Pilla ichidan uchib chiqadigan hasharot.
3. Ipak qurti yeydigan tut daraxtining qismi.

Eniga:

4. Ipak tolasidan to'qiladigan mato.
5. Ipak qurti yetilganda o'raydigan narsa.

Krossvordning yechilishini natijalab baholanadi . 5- slayd .

b)Daftardagi topshiriqlar ko'zdan kechiriladi ;

d)O'tilgan mavzu yuzasidan savollar tarqatma sifatida beriladi . Yakka tartibda o'quvchilar baholanadi .

- 1.Tut daraxti nima maqsadda ekiladi va parvarish qilinadi ?
- 2.Tut daraxti haqida qisqacha so'zlab bering .
- 3.Ipak qurti qanday parvarish qilinadi ?
- 4.Pilladan olinadigan ipakdan qanday matolar to'qiladi ?
- 5.Tut daraxtining qanday navini mevasi yirik va mazali bo'ladi ?
- 6.Ipak qurti boqiladigan xona harorati qanday bo'lishi kerak ?
(O'quvchilar rag'batlantiriladi.)

VIII. Yangi mavzu bayoni:

Yangi bo'lim : Hayvonot dunyosi .

Mavzu : Yovvoyi hayvonlar .

1)Uchta guruhdan uch nafar o'quvchi rezinali yovvoyi hayvonlar to'plami (o'yinchoq)dan ko'zlarini bo'g'lab qo'llari yordamida qanday hayvon ekanini topadilar . Ular ketgan vaqtga qarab baholanadilar .

2)"Meni tushun o'yinini" o'ynaymiz . Bunda guruh bo'lib ishtirok etamiz.

1- guruhga :5 ball uchun – O't va butalar bilan qoplangan issiq o'lkalarda

hayot kechiradi. Kiyik, zebra kabi yirik o'txo'r hayvonlarni ovlab hayot kechiradi.

4 ball uchun- Ikkitadan beshtagacha bolalaydi . Bolalari olti oygacha emadi.

3 ball uchun-Ular bir nechtasi bitta guruhni tashkil etadi.Erkagi urg'ochisidan boshi,bo'yni va ko'kragini qoplab olgan yoli bilan farq qiladi . (Arslon)

tog' yonbag'irlarida yashaydi .Ular yirik o'txo'r hayvonlarni ovlab yeydi .

4 ball uchun- ular ikkitadan oltitagacha bolalaydi .Bolalarini ikki oygacha sut bilan boqadi .

3 ball uchun – Ular faqat qisqa masofaga tez yugura oladi . Ko'pincha yakka o'zi hayot kechiradi .Ular yo'l-yo'l tusga ega . (Yo'lbars)

3-guruhga :5 ball uchun –Bu hayvon tog'lar, o'rmon,adir va cho'llarda hayot kechiradi . Ular kechalari ovga chiqib uchragan o'txo'r hayvonlarni ovlaydi .

4 ball uchun –Ular to'rttadan o'n uchtagacha bolalaydi.Bolalari 35-45 kun onasini emadi .

3-bal uchun – Ular o'ljasiga gala bo'lib hujum qiladi .Galada yigirmatagacha bo'ladilar .Ularning eng kuchlisi galaga boshchilik qiladi.(Bo'ri).

Guruhlar ishtirokiga qarab rag'batlantiriladi .

YIRTQICH HAYVONLAR .

Yirtqich hayvonlar o'zidan kuchsiz bo'lgan hayvonlar bilan oziqlanadilar.

Ular go'shtxo'r hayvonlar deb ham ataladilar . Bunday hayvonlarga arslon, yo'lbars, ayiq va bo'ri kabilarni misol qilib olishimiz mumkin.

Arslon eng kuchli yirtqich hayvonlardan biridir. Uni sher deb ham atashadi. Arslonlar o't va butalar bilan qoplangan issiq o'lkalarda hayot kechiradi. Kiyik, zebra kabi yirik o'txo'r hayvonlarni ovlab yeydi (88-rasm).

Erkak arslon boshi, bo'yni va ko'kragini qoplab olgan yoli bilan urg'ochisidan farq qiladi. Urg'ochi arslon 2 tadan 5 tagacha bolalaydi. Bolalari 6 oygacha emadi, onasi bilan 2 yil birga yashaydi.

Arslonlarning bir nechtasi bitta guruhni tashkil etib, ma'lum bir hududni egallab oladi. O'z hududlariga boshqa yirtqich hayvonlarni yo'latmaslikka harakat qiladi. Erkagi o'z hududi va oilasini himoya qiladi.

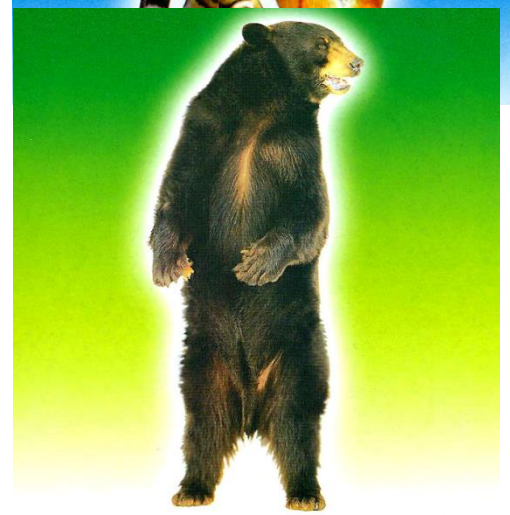
Ko'proq urg'ochi arslon ov qiladi.

Yo'lbars arslondan farqli ravishda ko'p vaqt yakka o'zi hayot kechiradi (89-rasm). Yo'lbarslar, asosan, o'rmon va butazorlarda, tog' yonbag'irlarida yashaydi. Ular yirik o'txo'r hayvonlarni ovlab yeydi. Yo'lbars faqat qisqa masofaga tez yugura oladi. Shuning uchun u o'ljasini poylab yotib, to'satdan huium qiladi. Urg'ochi yo'lbars 2 tadan 6 tagacha bolalaydi.

Bolalarini 2 oygacha sut bilan boqadi. Bolalari 2 -3 yoshgacha onasi bilan yashaydi.

Ayiqslarning oq ayiq, qo'ng'ir ayiq, qora ayiq kabi turlari mavjud. Oq ayiq shimoliy qutbiy o'lkalarda yashaydi. Uning tanasi 2

metrdan ham uzun, og'irligi esa 1000 kilogrammgacha bo'ladi. Oq ayiq, asosan, baliq, tulen kabi suv hayvonlari bilan oziqlanadi.

Qo'ng'ir ayiq tog'lar va o'rmonlarda yashaydi. O'simliklarning bargi, mevasi va ildizi, baliq kabilar bilan oziqlanadi. Asalni xush ko'radi. Daraxt kovaklaridagi asalari inidan asalni topib yeydi. Ayrim paytlarda bug'u va kiyik kabi yirik o'txo'r hayvonlarni tutib oziqlanadi.

Bo'ri tog'lar, o'rmon, adir va cho'llarda hayot kechiradi . Bo'ri kechalari ovga chiqib, uchragan turli o'txo'r hayvonlarni ovlaydi. Bo'rilar gala bo'lib o'ljasiga hujum qiladi. Galada 20 tagacha bo'ri bo'lib, ulardan eng kuchlisi galaga boshchilik qiladi. Har bir bo'rilar galasi boshqa galalarni o'z hududiga kiritmaydi.

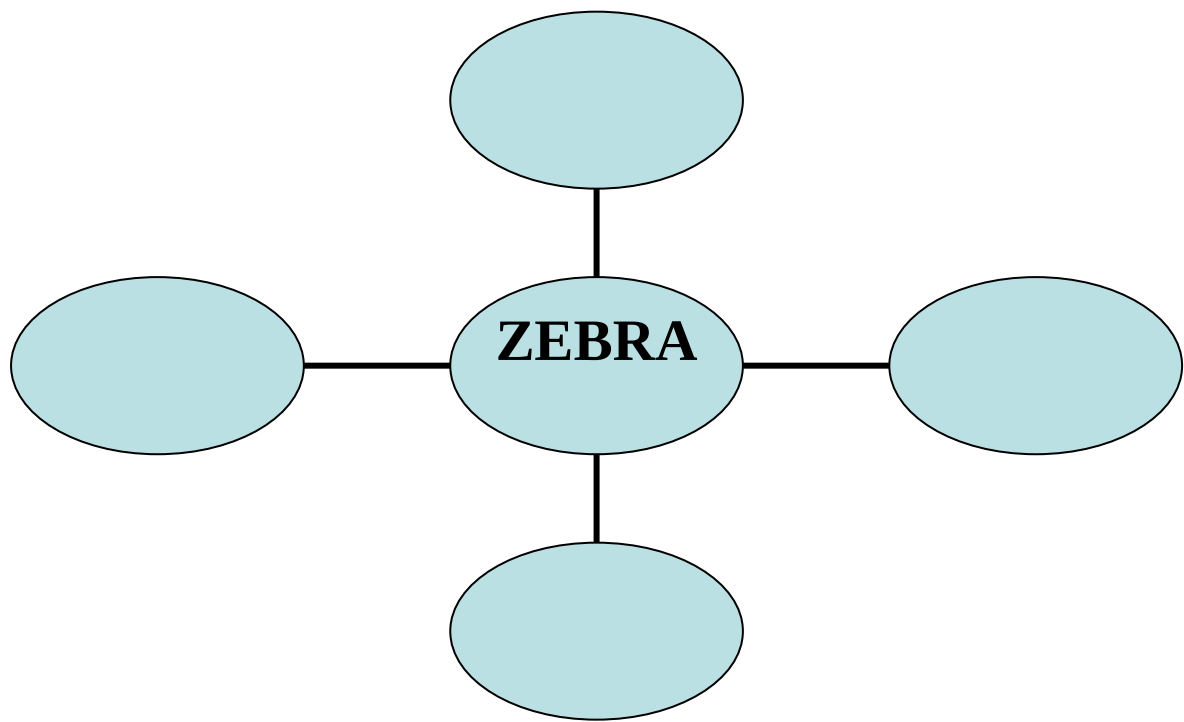

Biz yovvoyi hayvonlarni ikki turga bo'lib o'rganamiz: Yirtqich va o'txo'r hayvonlar .

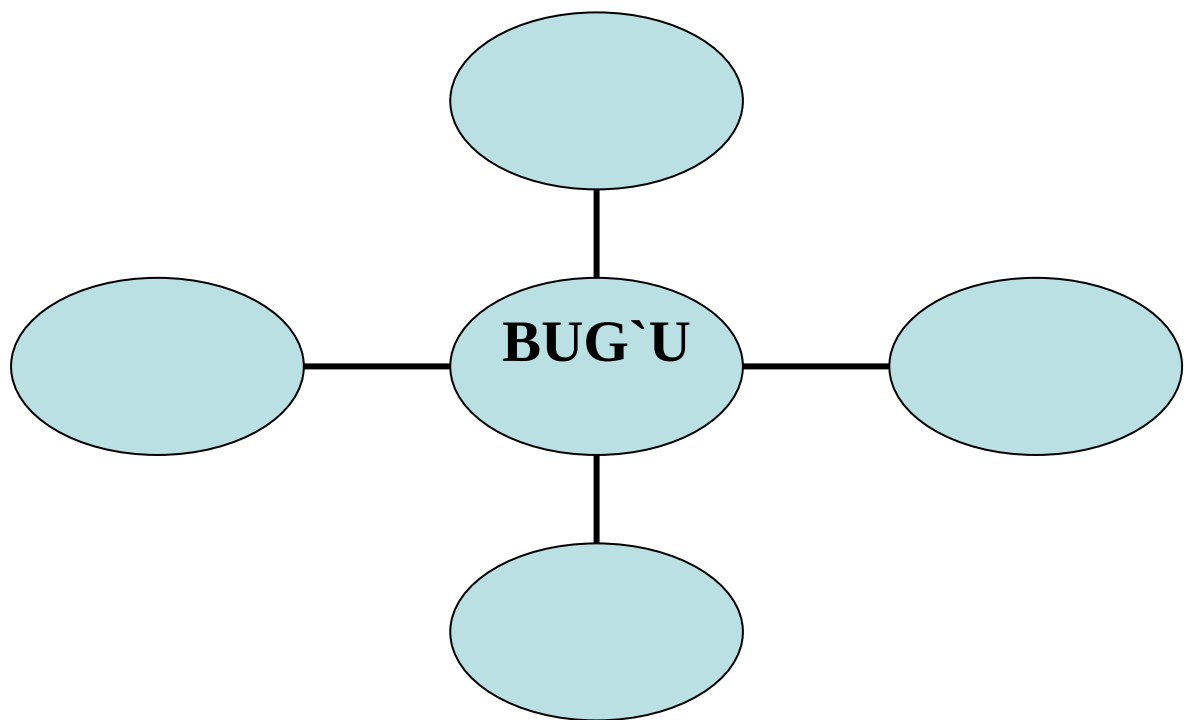
Siz qanday yovvoyi o'txo'r hayvonlarni bilasiz ?(Fil, tuya , jirafa,zebra, bug'u, kiyik , jayron va boshqalar).

O'quvchilardagi bor bilimni klasster usulida aniqlaymiz .

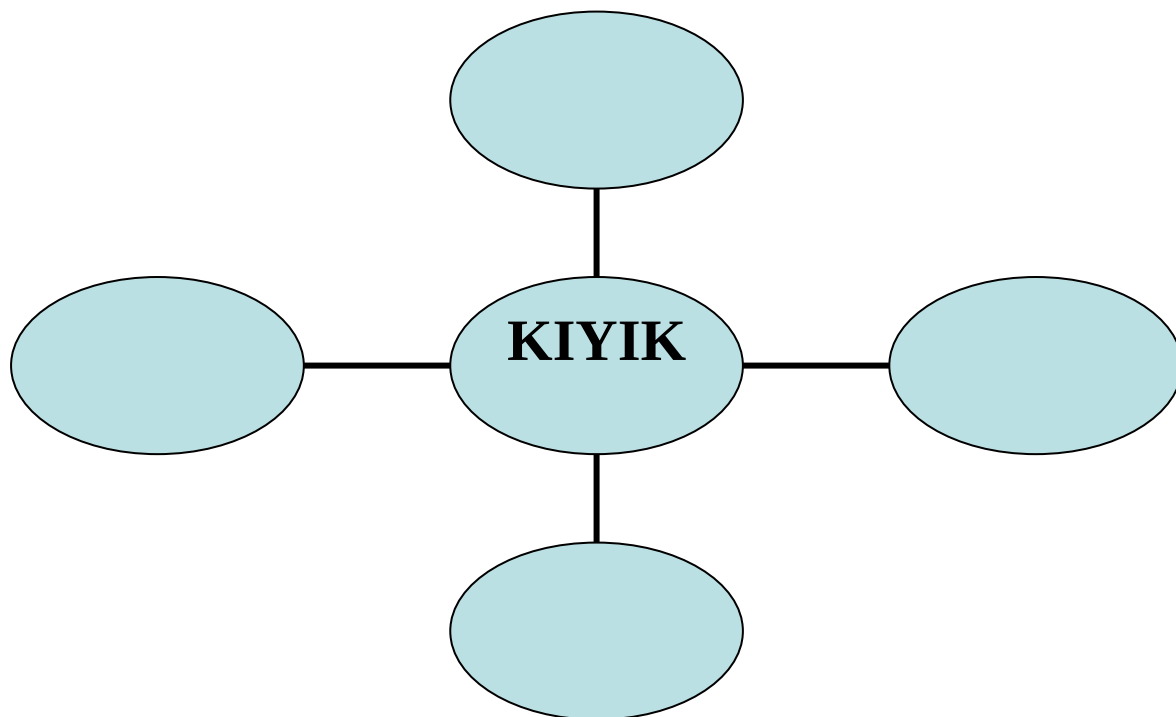
1-guruh

2-guruh

3-guruh

Guruhlarning ishlarini tahlil qilib baholanadi .

Endi o'txo'r hayvonlardan bir nechtasining yashash tarsi bilan tanishamiz.

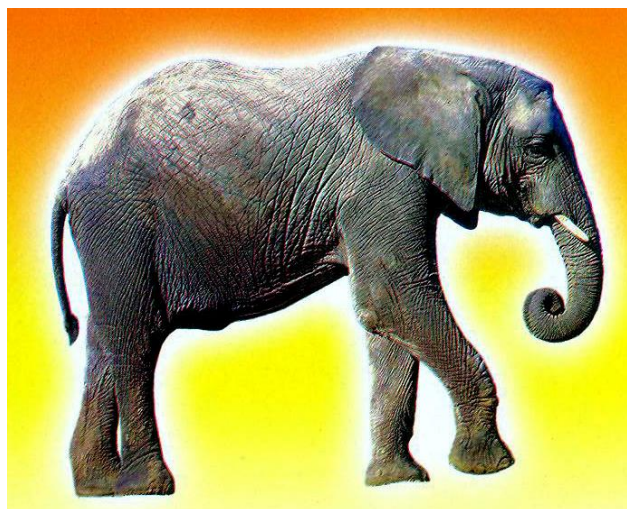
-Odatda o'simliklar bilan oziqlanadigan hayvonlar o'txo'r hayvonlar deb ataladi . Ularga : fil, tuya, jirafa, zebra , bug'u , kiyik, jayron kabilarni misol qilib keltirishimiz mumkin .

FIL

Fil — Yer yuzi quruqligidagi eng katta hayvon bo'lib, o'g'irligi 6 tonnaga, balandligi esa 4 metrga yetadi. Uning burni — xartumi hid bilish a'zosi bo'libgina qolmay, ovqatlanish, karnay kabi ovoz chiqarish, yuk ko'tarish vazifalarini ham bajaradi.

Fillar dasht va o'rmonlarda o'tlarni, buta hamda daraxtlarning bargi, mevasi va ildizlarini yeb hayot kechiradi. Fil bitta yoki ikkita bolalaydi.

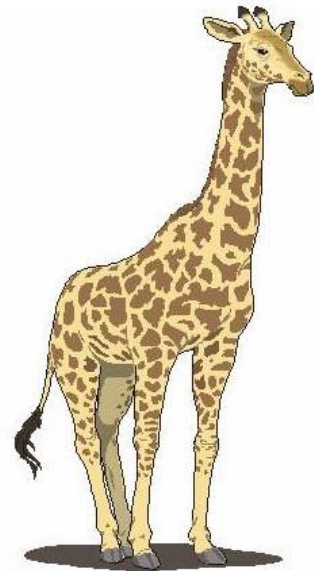
Bolasi ikki yilgacha ona suti bilan oziqlanadi. Urg'ochi fillar va filchalar to'dada yashasa, erkak fillar yakka holda hayot kechiradi.

JRAFA

Jirafa - Yer yuzidagi eng baland hayvon bo'lib, uning bo'yi 6 metrga yetadi. Uning oldingi oyog'i orqa oyog'iga qaraganda uzun bo'lib, har bir qadamining uzunligi 4-5 metrga teng (93-rasm).

Jirafa dashtlarda, siyrak daraxtli o'rmonlarda hayot kechiradi. Urg'ochisi bitta bola tug'adi. Bolasi ertasiyoq oyoqqa turib, onasining ortidan yugurib yuradi. Jiraf alar va ularning yosh bolalari tuyaqush, zebra yoki kiyiklar to'dasi bilan birga yuradi.

IX.Yangi mavzuni mustahkamlash.

(Didaktik o'yin : "Hayvonot bog'iga sayohat" o'yinidan foydalaniladi.)
Biz hayvonot bog'iga taklif etilganmiz . Har bir guruhda kirish chiptalari bor . Chiptalarga yozilgan savollarga to'g'ri javob bergan guruhlar hayvonlar oldiga bora oladi.

(Guruhlarga ikkitadan savol yozilgan chiptalar beriladi .)

1-guruh;1) Qaysi hayvonlar yirtqich hayvohlar hisoblanadi ?

2) Fil haqida nimalarni bilasiz ?

2-guruh:1) Arslon va yo'lbars haqida nimalarni bilib oldingiz ?

2) O'txo'r hayvonlar deb qanday hayvonlarga aytiladi ?

3-guruh:1) Ayiq va bo'ri qanday hayot kechirishi haqida gapirib bering.

2) Jirafa haqida nimalarni bilasiz ?

Savollarga javob bergan guruhlar yumshoq o'yinchoqlardan tashkil topgan hayvonot bog'iga sayohat qiladilar .
Guruhlar rag'batlantiriladi.

X. Dars yakuni :

a) Guruhlar ballari jamlanib , "G'olib guruh " va "Eng faol o'quvchi " aniqlanib rag'batlantiriladi.

b) Uyga vazifa : 1) Mavzuni o'qib o'rganish ;

2) Mavzu oxiridagi savolarga javob yozib,90-92-Rasmlarni chizib kelish .